

Sárközi Jenőné

„A háború alatt engem eldeportáltak, Németországba vittek, eldeportáltak”

Születtem 1923. október 29-én. Édesanyám elhalt, mikor kicsi gyerek voltam, az anyám testvére hadiözvegy volt, ő nevelt fel, ő adott férjhez is. Apám újra megnősült, miután anyám meghalt. Apám részéről vannak testvéreim, úgy má' féltestvéreim, de anyámtól egyedül magam vagyok csak. Mikor már kezdtünk felkamaszodni, elmentünk dolgozni, az urodalmakba. Akkor az volt. Kapálni, aratni, masinázni, cséplőgéphez játunk dolgozni. Dolgoztunk, oszt úgy megkerestük a nevelő anyámnak a kenyeret. Hiszen én azt mondtam neki: mama. Hát az is volt, különben nagynéném volt, csak hát, ha ő nevelt, hát azt érdemelte mama, igaz? Rendes cseréptetős kis házunk volt, az utcafrontba volt egy szoba, meg egy konyha, vályogház volt, de cseréptetős. Abba nevelkedtem a mamának a lányaival, Veri, Rózsi, Juliska, Annus, meg a Teri, meg egy fiú volt, Toni. Jártam iskolába, hat osztályt jártam, meg három ismétlőt, az kilenc év, igen. Minden gyerek járt iskolába, hiába egyedül nevelt bennünket néném.

Öreganyám, nagymamám anyja, az rühöti volt, a nagyapámé, az meg újperinti parasztkovácsnak a fia volt. De már a mi nagyszüleink itt születtek, itt nevelkedtek - hát a mama így beszélt, én is csak így tudom mondani. Nem volt nekünk cigánytelepünk, csak az utcán vegyesen lakott mindenki, volt ott zsöllér, magyarán mondva, paraszt. Meg hát mink nem cigányok voltunk... Hát, tudja, ilyen zenész félek voltunk, mink igen, mi nekünk nem mondta senki, cigányok! Mink köztük laktunk, de hát én nem hallottam senkitől mondani: cigány. Csak becsületesen a nevünkön szólítottak, pedig a szomszédaink mind ezek a zsöllér paraszt félek voltak, ja. Dolgoztam, sarvasuk voltam nekik. Szemben, akik laktak velünk, annak voltam sarvasa. Aki mellettünk lakott, lejjebb, annak is voltam sarvasa. Kaszált, én meg szedtem a markot utána.

Már tizenkét éves koromtól fogva dolgoztam. Bizony, ezt higgye el! Tizenhárom éves voltam, elmentem Pest megyébe szőlőmunkára, kimaradtam az iskolából meg má' mentem, munkakönyvet kellett szerezni. Jómúltkor dobáltam el őket, mert nekem minek az már, nekem nem érdekes. Ja! Én jó munkás lány voltam, meg asszony is jó munkás voltam. Még asszony koromban is elmentem munkára, hat hónapos munkára, asszony koromban, családom mellett. Elmentem munkára, a férjemmel, dolgozni. Akkor itt volt egy zsidó, Grüsberger, az volt a neve, Grüsberger Pali meg Sanyi, ahhoz jártunk kapálni. Az minden héten rendszeren kifizetett bennünket. Hát, megvolt, mert megkerestük. Sokat dolgoztam, nagyon sokat.

Hát én a páromat magyarán mondván megszerettem. De olyan egy szép, derék, csinos szőke ember volt, az igaz. Lent a kastélyban volt egy ilyen kis összejövetel, hát azt mondták neki bál, elmentem én is a másik szomszédlánnyal. -Gyere, Terus,

elmegyünk! Hát el is mentem. Táncoltunk, táncoltunk, aztán fölkerít engem sokszor. Úgy összetáncoltunk, úgy összeöleleztünk, hogy már uram lett. Nem is bántam, mert... Nem is tudok róla beszélni. Nagyon szerettem. Már hét éve nincsen, már hét éve meghalt. Jövő hónap 27-én lesz hét éve, hogy már nincs. Jó munkás ember volt, az mindenből pénzt tudott keresni, de amúgy elsőre mezőmunkás volt, aztán megtették éjjeliőrnek, onnan is ment nyugdíjba. Hát kapom utána a nyugdíjat. Kapom utána, míg élek mindig.

Aztán jöttek sorba a gyerekek, Jenő született 48, márciusban, a Lajosom született 49-ben, rá egy évre, májusban. 52-ben a lányom, 54-ben, aki meghalt, négy napos volt, 60-ban meg ez, a Marikám, akinél most vagyok.

A háború alatt engem eldeportáltak, Németországba vittek, eldeportáltak.

Egy szép nap jött le nekem ide egy púpos forma kislány, azt mondja: bújjatok el! Mondom - hová? Valahová. Én nem bújok el – mondom. Miért? Azt mondja, azért, mert jönnek a csendőrök, szedik össze a cigányokat, szedik össze bennünket. Azok má' mentek, tényleg, hajtották őket. De még a csendőrök azok hátrább voltak. - Hát dehogy bújok el, én nem bújok el, miért bújjak el? Nem csináltam semmit. Ha elvisznek, elvisznek. Azt hazudták, hogy Sárvárra megyünk répát szedni. Közbe mentünk ki Németországba. Ez 1944. november 4-én történt. Elsőre elvittek bennünket Toronyba, összeszedtek bennünket, elvittek bennünket Toronyba, ami most óvoda, oda behajtottak bennünket, másik nap összesorakoztattak, elvittek bennünket Szombathelyre, a városmajorjába. A városmajorjából meg összesorakoztattak bennünket, onnan meg elvittek bennünket Komáromba, Komáromba meg bevagoníroztak bennünket, aztán meg jó pár napig ott voltunk Komáromba, bunkerokba. Onnan bevagoníroztak bennünket, vittek bennünket Dakhaoba. Az előljáróság, a bíró, a jegyzőség, ezek csinálták ezt az egészet. Magyar csendőrök szedtek össze bennünket, Komáromba is magyar csendőrök voltak, meg magyar katonák, azok voltak szolgálatba, majd ott vettek át bennünket a német katonák. Jaj! Nem is tudom aranyosom megmondani hány embert vittek el innen Ondódról, sokan ott is maradtak, meg haza is tértünk néhányan. De más azóta itt hányan meghaltak! Az én uramnak szegénykémnek annak egyszerre két testvérét elvittek. Egyik ott maradt – ez az Aranka – a Katica meg itthon halt meg. Ahonnan jött szegény, tifuszos volt ott mindenki, aztán megkapta ott a tífuszt, oszt itthon meg meghalt a kórházba. Aztán haltak meg má' itthon is belőlük sokan. A legfiatalabb, akit elvittek, jaj, még 14 éves se volt. Nem innen mitőlünk, jaj nem tudom már, hogy hová való volt az a kislány, de 14 éves volt. Őtet is ott elhurcolták a testvérel együtt, Culának hívták a kis fehérnépet. Vele találkoztam, miután hazakerültünk, tán többel senkivel.

Ezt a számot ebbe a nagy német táborba kaptam. Na, ami volt ez, nagy német, nem tudom kimondani Ravensbrüg vagy mi volt... Ott kaptuk a numerákat. Levetkőztettek bennünket, oszt akkor mindenkinek elszedték a ruháit, a ruhákat elszedték, adtak ránk egy rosszat. Kaptam rám egy nagy hálóinget, talán kétméteres asszonyé lehetett, úgy leért, meg így föl is tudtam hajtani. Tiszta meztelenre vetkőztettek bennünket.

Tisztek, nők is ilyen orvos félék voltak, ültek ott körbe, egy ilyen nagy gömbölyű asztalnál, ahol aztán körbe kellett menjünk, meztelenül, tiszta meztelenek voltunk. Pedig férfiak is voltak. Aztán fel kellett feküdnünk, injekció volt-e, mit adtak, a fene se tudja, ott, tudja, hogy az a női betegségünk úgy elmaradott, úgy, hogy mikor hazajöttem, rá majdnem egy évre jött nekem bizony. Úgy elállították rólunk, ja, ja. Elszenvedtünk mi annyi nyomorúságot... Mikor megláttam őket, én úgy ordítottam! Istenem mondok, istenem, most otthon kellett hagynom a nevelő anyámat, mikor idáig úgy szerettem. Így gondolkodtam mindig magamba, az eszembe belevéstem, nem bírtam elfelejteni ott se. Hogy most otthon kellett hagynom, eljönni ennyi mindenféle ismeretlen nép közé, amelyikek behajtottak bennünket. Na, oszt ott kaptuk a numerát! Egy ilyen piros szív rajta, alatta meg a szám, úgy eldobtam azt a kabátot, á, valahol, valami sűrűbe beledobtam, ja, ja!

Hát mit ettünk a lágerba? Vízzel volt leforrázva a répa levél, azt ettük, azt adták, forró vízzel leforrázták, oszt azt adták, oszt akinek jutott, evett, akinek nem jutott nem evett. Hát ott sok nép volt, ott mindenféle, fajta volt.

Ott, a táborba harmincas blokkba voltunk. Ilyen fablokkok voltak, abba zavartak be bennünket. Aztán ütöttek, mint a lovakat bennünket. Akkor éjjel ki kellett vonuljunk appelt állni, appelt. Ilyen tízes sorba kellett besorakozzunk. Mikor kivonultak, akkor vittek bennünket, azelőtt nap oda. Mikor kivonultunk, megijedtem, én meg mondom a numerámat is, mert tudom 89772-es voltam, talán a Zsuzsi is tudja, nem tudom már biztosra tudja-e, nem-e, de én tudom, én ezt nem felejtettem el. Á, akkor mit kaptam, előállított, oszt ugye hideg volt, fáztam, mire előálltam volna, kihozott, úgy agyonvert, a szíjain ilyen nagy csatok voltak, az az SS, így hívták őket. Jobb, ha az ember nem is beszél, mert a szíve ebbe fájdul bele. Higgye el, hogy azóta én olyan beteg vagyok.

Akkor aztán, mikor appelt álltunk, kizavartak bennünket éjjel 3-kor, meg 1 óraker éjjel, aztán másik nap éjjel zavartak be bennünket. Ott volt annyi nép, mindenféle, román, polski, orosz, magyar, meg hát a cigányok. Jaj, meg mit tudom én hány féle ember! Ó, sokan voltak, mikor kivonultunk délbe, kivonultak, csobán volt a karukon, meg egy seprű a kezükbe, takarították az udvart, akkor vittek bennünket oda, azelőtt nap, mink még akkor éjjel kint álldígáltunk, egész éjjel ott az udvaron. Bizony!

Egy ilyen faágy volt, abba a kicsike faágyba négyen belepucoltunk. A Palinak az anyja is velem volt. Az ott is maradt szegény. Ó, csak akkora lett volna, mint ez a rekamir, jó lett volna! Mint ennek a széle, akkora volt, négyen voltunk benne, bizony!

Egyszer megszöktem, mert transzportba szállítottak bennünket. Elszöktem egyszer, akkor visszavittek, mert eltévedtem. Ott minden német komondorság volt, hát mit tudtam én, hol járok. Na most onnan visszavittek bennünket transzportra. A vasút parton leültek pihenésre velünk, onnan elmentem, nem csak én, öten. Visszavittek bennünket. Volt egy policár nő, de az úgy agyonvert bennünket, ilyen nagy hosszú fűzfavessző volt nála. Végig a part fűzfával volt ültetve, avval ütött bennünket. Akkor megint besorakoztattak bennünket.

Most mit tudom én, hol történt ez pontosan. Kint, Németországba volt ez, honnan tudnám én mindennek az eszembe tartani a nevét! Hát olyan nevek voltak kiírva, hogy az ember el se tudta olvasni, hát nem értettünk mink németül. Akkor másik alkalomba mentünk keresztül a városon, vagy falu volt-e, a fene se tudja, beszaladtam egy kapuba, a kapu alatt vártam, álltam, onnan is kihozott egy policárnő. Jól agyon pofozott.

Egy másik alkalommal a réten, ekkora kis fenyőfák voltak ültetve, az alá aládugták a fejüket ezek a nők. Mán a katonatisztek, a nagy melegbe, mert ott a tisztok is nők voltak. Én meg elszöktem, bementem, egy ilyen árokba, vagy inkább kőfejtő féle volt az. Oda beálltam, egyszer csak jött utánam a Zsuzsi. Jaj, mondom, ha megtalálnak én most téged agyonütlek! Magam voltam egyedül. Jöjj be, állj be velem, mondom, mert megfognak bennünket, agyonvernek megint. Akkor jött utánam egy, magyarán mondva kis oláh cigány lány, a Milka. Milka volt a neve. De akkor már jött a Bori is. Ő meg ilyen teknős féle volt. Avval, akkor jött egy Rumba való menyecske, él-e, hal-e, nem tudom, a Margit. Úgyhogy egykettőre négyen lettünk, nem, öten.

Amikor megszöktünk, azon az árokparton, jött három asszony a templomból. Jöttek. Észrevettek bennünket, hogy mink ott bujkálunk, „ssss”, így tettünk, ne. Mikor levonult a transzport, összesorakoztatták, akkor mutatták, hogy menjünk ki, így intettek az asszonyok, menjünk ki, hát a legelső házba lakott az egyik, oda bevitt bennünket. Még ott is elmentem kapálni a mezőre annak az asszonynak segíteni, isten bizony, mondom, ja. Aztán amikor vége lett a háborúnak, az az asszony adott ránk ruhát, hogy ne menjünk ebbe a ruhába, mert megismerik, hogy kik vagyunk mink. Meg volt egy nagy raktár, katonáknak, ott voltak anyagok, magamnak varrtam, magamnak ruhát. Mikor ez megtörtént, oszt akkor többet már nem találkoztunk, ott voltunk egy héten át, ott bujtunk annál a háznál, ott voltunk egy jó hétig, oszt akkor levonult a transzport, nem kerestek bennünket, azért mert elbujtunk, mit tudták, mink most hol vagyunk... Ez már a vége felé volt. Akkor már nemsokára felszabadult a láger.

Mikor a háborúnak vége lett, akkor egy kazalba voltunk belebújva mink négyen vagy öten, akik mondtam, hogy elszöktek velem, azok. Aztán, csak úgy pufogott bele a golyó a kazalba. Jaj, mondom, gyerekek, most idáig éltünk, de most meghalunk, mondtam ezeknek a lánygyerekeknek. Annyira mondta a Milka, hogy ne féljen, ne féljen, ne féljen! Azt igen szerettem! Ja, meg a Mari néni is velünk volt. Egy idősebb asszony. Azt mondja, ne féljen Terus, nem kell félni! Terus nem félünk, megszabadultunk.

Hát, mikor reggel kimegyünk a kazalbul, látom, egy fiatal ember ott áll, reggel, az is szökött, úgy, mint mink. Bementem, mondtam nekik, gyerekek ez a kazal teli lehet mindenféle néppel. Mondják ezek az asszonyok, ne félj Terus, ne félj, nem bánanak ezek minket! Hát, nem is féltünk, bementünk a faluba. Hajtottak a biciklis, fiatal emberek, mentek dolgozni. „Vajna kaputta!” mondták. De hogy mit jelentett, azt ki tudta? „Vajna kaputta, vajna kaputta, vajna kaputta!”, hogy vége lett a háborúnak.

Na, mikor Csehországot értük, bevitték bennünket a birouba a katonák, má ilyen cseh katonák voltak. Onnan aztán hazajöttünk, bevagoníroztak bennünket, onnan hazajöttünk, de akkor már ott a laktanyába mind együtt voltunk, mind az egészen, akik még megmaradtunk.

Mikor kerültem haza, jaj, én már nem tudom kedvesem ezt. Már nem tudom napra pontosan, de akkor már jó idő volt. Jó idő volt, a rét mellett jöttünk haza gyalog, és a rét szép zöld volt.

A gyerekeimnek elsoroltam ezeket a történeteket, de sok el se hiszi. Itt a faluba is.

A felvétel készült 2000. február 4-én, Ondódon.

Készítette: **Daróczy Ágnes**